

УДК 811.161.3'243-054.6

НАВУЧАННЕ КІТАЙСКІХ СТУДЭНТАЎ ДЫЯЛАГІЧНАМУ МАЎЛЕННЮ НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

В. В. Шахаб

*Цяньцзінскі ўніверсітэт замежных моў,
вул. Мачандаа, 117, раён Хэсі, 300204, г. Цяньцзінь, Кітай, shahab.olga@yandex.by*

Навучанне беларускай мове як замежнай вылучае на першы план камунікатыўныя задачы, у прыватнасці развіццё вуснага маўлення, здольнасці ўжываць мову ва ўсіх сферах жыццядзейнасці. Артыкул прысвечаны навучанню кітайскіх студэнтаў дыялагічнаму маўленню праз сітуацыйныя дыялогі і сістэму паслятэкставых заданняў. Прапанаваны новыя тэксты дыялогаў, распрацаваныя для курса «Вуснае маўленне», які ўваходзіць у вучэбныя планы спецыяльнасці бакалаўрыату «Беларуская мова» ў Цяньцзінскім універсітэце замежных моў. Прадстаўлены матэрыял фарміруе ўяўленне толькі аб адным напрамку працы, калі адной з асноўных умоў паспяховай працы ўсведамляецца тэматычная актуальнасць тэкстаў дыялогаў і максімальная набліжанасць іх да сітуацый тыповага суразмоўніцтва. Паслятэкставыя заданні выконваюцца як індывідуальна, так і ў парах і групах.

Ключавыя словы: прадуктыўныя навыкі; дыялагічнае маўленне; камунікатыўная сітуацыя; лексічны запас.

TEACHING CHINESE STUDENTS DIALOGIC SPEECH IN THE BELARUSIAN LANGUAGE

O. V. Shahab

*Tianjin Foreign Studies University,
No.117, Machang Road, Hexi District, 300204, Tianjin, China, shahab.olga@yandex.by*

Teaching the Belarusian language as a foreign language brings to the fore communicative tasks, in particular, the development of oral speech, the ability to use the language in all spheres of life. The article is devoted to teaching Chinese students dialogic speech through situational dialogues and a system of post-text tasks. New texts of dialogues developed for the course «oral speech», which is part of the curriculum of the bachelor's degree program «Belarusian language» at the Tianjin University of Foreign Languages, are presented. The presented material forms an idea of only one direction of work, when one of the main conditions for successful work is the thematic relevance of the texts of dialogues and their maximum proximity to the situations of a typical interview. Post-text tasks are performed individually, as well as in pairs and groups.

Key words: productive skills; dialogic speech; communicative situation; vocabulary.

Фарміраванне і развіццё ў кітайскіх студэнтаў навыкаў дыялагічнага маўлення на беларускай мове – надзвычай складаны і працаёмкі працэс, які ажыццяўляецца сістэмна і пачынаецца ўжо на этапе азнаямлення з фанетыкай і арфаэпіяй. Разам з беларускімі гукамі засвойваюцца націскі, рытміка-інтанацыйныя мадэлі, этыкетныя формулы, невербальныя сродкі зносін, будуюцца мінімальныя сітуацыйныя дыялогі «пытанне – адказ». З улікам прынцыпаў навізны, функцыянальнасці, сітуацыйнасці

зносін, маўленчай накіраванасці і інш. задачы па развіцці дыялагічнага маўлення ўскладняюцца па меры засваення навучэнцамі лексікі і граматыкі. Новая інфармацыя актуалізуецца ўжо ў новых камунікатыўных сітуацыях, мадэляваных выкладчыкам і максімальна набліжаных да сітуацый элементарнага суразмоўніцтва ў разнастайных сферах зносін.

Пры навучанні кітайскіх студэнтаў дыялагічнаму маўленню паўстаюць наступныя пытанні, якія патрабуюць пільнай увагі: недастатковы лексічны запас навучэнцаў, слабае валоданне граматыкай, неразуменне маўленчай сітуацыі ці яе неактуальнасць для студэнтаў і г. д. Таму алгарытм працы выкладчыка павінен утрымліваць наступныя этапы:

- азнаямленне студэнтаў з лексікай тых тэматычных груп, якія прысутнічаюць у дыялогу;
- апытанне па змесце праслуханага/прачытанага тэкста;
- разгляд граматычнага кантэксту дыялогу;
- ролевае чытанне дыялогу з рознымі маўленчымі партнёрамі;
- самастойную працу ў парах ці малых групах паводле дыялогу з адпаведнай устаноўкай на стварэнне аналагічнай сітуацыі зносін.

Прапануем для развіцця дыялагічнага маўлення серыю інфармацыйна насычаных дыялогаў і паслятэкставых заданняў да іх паводле тэмы «Сустрэча. Знаёмства з горадам»¹. Базавая падрыхтоўка навучэнцаў павінна адпавядаць узроўню А1–А2. Падчас правядзення заняткаў дыялогі прадстаўляюцца ў папяровай- і аўдыяверсіі і суправаджацца лексічным мінімумам і граматычным каментарыем. Выкарыстоўваюцца актыўныя віды дзейнасці (праца ў парах і групах, экскурсія з калектыўнымі і індывідуальнымі пытаннямі), павінна быць забяспечана змена суразмоўцаў.

✚ ДЫЯЛОГ 1.

Месца дзеяння – *Нацыянальны аэрапорт Мінск.*

Удзельнікі – *Антось і Лі Ян.*

Антось – *Прывітанне, сябра! Рады вітаць цябе на беларускай зямлі. Ці лёгкай была дарога? Прабач, дружа, дазволь з табой спачатку пазнаёміцца. Як цябе завуць?*

Лі Ян – *Прывітанне! Маё імя Лі Ян, але ты можаш называць мяне проста Ян. Дзякуй за клопат. Дарога была хоць і доўгай, але прыемнай. Са мной*

¹ Студэнты кітайскіх універсітэтаў замежных моў, як правіла, адзін год навучаюцца ў краіне, дзе вывучаемая мова з'яўляецца дзяржаўнай, таму тэкставы матэрыял зарыентаваны перш за ўсё на рэальныя маўленчыя сітуацыі ў беларускім кантэксце.

- ляцелі мае сябры, таму было весела. А як завуць цябе?
- Антось** – Мяне завуць Антось. Так клічуць мяне бацькі. А маё афіцыйнае імя – Антон. Я вельмі рады знаёмству са сваім новым сябрам з Кітая. Ад тваёй усмешкі цёпла на сэрцы. Так сустракаюцца толькі шчырыя сябры.
- Дарэчы, у Беларусі таксама ёсць такое ж мужчынскае імя, як у цябе. Цікава, а з якіх мясцін Кітая ты прыехаў у Беларусь?
- Лі Ян** – Я прыехаў з горада Цяньцзіня, што на поўначы Кітая, непадалёку ад Пекіна. Там пражывае звыш за 15 мільёнаў чалавек.
- Антось** – Чаму ў Беларусь? Што цябе зацікавіла ў нашай краіне?
- Лі Ян** – Хачу бліжэй пазнаёміцца з вашай краінай, вывучыць вашу мову, спазнаць гісторыю, культуру, менталітэт народа. А надалей наладзіць свой бізнес.
- Антось** – Адкуль ты даведаўся пра Беларусь? Чаму менавіта сюды прыехаў?
- Лі Ян** – Я заканчваю аспірантуру Цяньцзінскага ўніверсітэта замежных моў. Буду перакладчыкам. Пра Беларусь даведаўся ад выкладчыкаў, якія навучаюць беларускай мове нашых студэнтаў. У нас створаны і працуе Цэнтр Якуба Коласа, устаноўлены помнік вашаму слаўтаму песняру, якога мы таксама палюбілі.
- Антось** – Як прыемна, што ў Кітаі ёсць сябры, якія любяць Беларусь. Беларуская прыказка кажа, што чалавек без сябра што дрэва без карэння. А цяпер наша беларускае дрэва яшчэ больш моцнае, бо мае кітайскіх сяброў.
- Напэўна, Ян, ты ведаеш, што Беларусь і Кітай маюць цесныя эканамічныя стасункі. Зусім недалёка ад аэрапорта знаходзіцца Беларуска-кітайскі індустрыяльны парк «Вялікі камень». Таму твая мара мець тут свой бізнес можа спраўдзіцца.
- Лі Ян** – Дзякуй, Антось, за словы падтрымкі. Дарэчы, я не ведаю, а чым захапляешся ты? Якая сфера тваіх інтарэсаў?
- Антось** – Я магістр класічнай філалогіі. Ведаю беларускую, рускую, польскую, украінскую, англійскую, лацінскую, старажытнагрэцкую, італьянскую і чэшскую мовы.
- Лі Ян** – Дык і я заканчваю аспірантуру. Буду прафесійным перакладчыкам. Вучыў рускую мову, а цяпер хачу вывучыць і беларускую.
- Антось** – Вось і паразумеліся. Пакуль адпачывай. Да наступнай сустрэчы!
- Лі Ян** – Дабранач, дружа!

Адказыце на пытанні:

1. Дзе адбываецца сустрэча Антося і Лі Яна? У Беларусі ці ў Кітаі?
2. Ці доўга ляцеў Лі Ян у Беларусь? Яго дарога была цяжкай?
3. Што Лі Яна зацікавіла ў Беларусі?
4. Ад каго Лі Ян даведаўся пра Беларусь?
5. Помнік якому беларусу знаходзіцца на тэрыторыі Цяньцзінскага ўніверсітэта замежных моў?

Складзіце словазлучэнні з прапанаванымі словамі: вітаць, даведацца, пазнаёміцца, паразумецца, сустракаць, сустракацца, эканамічны, славуты, шчыры.

Знайдыце аднаведнікі ў рускай і кітайскай мове да слова паразумецца.

Заданне для працы ў парах. Пабудуйце дыялог, які адбываецца ў кітайскім аэрапорце. Вы сустракаеце свайго беларускага сябра, што прыехаў вучыцца ва ўніверсітэце.

✚ ДЫЯЛОГ 2.

Месца дзеяння – *Універсітэт.*

Удзельнікі – *Антось, Лі Ян, Лю Айлін, Чжан Лілі, Ян Фэй, Ван Юй.*

Лі Ян – *Прывітанне, Антось. Я вельмі ўдзячны табе за ўчарашнюю сустрэчу. А сёння я хачу пазнаёміць цябе са студэнткамі нашага ўніверсітэта, якія таксама прыехалі ў Беларусь. Яны вывучаюць беларускую мову, літаратуру, звычаі і традыцыі беларускага народа і хочуць паглыбіць свае веды ў Мінску.*

Антось – *Буду вельмі рады такому знаёмству.*

Лі Ян – *Калі ласка, дзяўчаты, пазнаёмцеся з Антосем.*

Чжан Лілі – *Мяне завуць Чжан Лілі, а сябровак Лю Айлін, Ян Фэй і Ван Юй.*

Антось – *Вельмі прыемна. З задавальненнем пакажу вам горад. Што б вы хацелі наведаць у першую чаргу?*

Лю Айлін – *Паважаны Антось, мы б хацелі наведаць музей Якуба Коласа.*

Чжан Лілі – *Справа ў тым, што ў нашым універсітэце ёсць Цэнтр Якуба Коласа і нават помнік у яго гонар. Мы хочам больш даведацца пра славутага беларускага пісьменніка.*

Ян Фэй – *А я хацела б завітаць у кнігарню і набыць кнігі Якуба Коласа для дзяцей. Я чула, што яны вельмі цікавыя.*

Ван Юй – *А я хачу прайсці на плошчы Якуба Коласа, пабачыць іншыя цікавыя мясціны, адпачыць у кавярні.*

Антось – *Цудоўна. Тады наперад. А вось і тралейбус, які нас туды давязе. Паехалі.*

Адкажыце на пытанні:

1. З кім Лі Ян пазнаёміў Антося?
2. Што студэнткі хацелі б наведаць у першую чаргу?
3. Які цэнтр ёсць у Цяньцзінскім універсітэце замежных моў?
4. Якія кнігі хацела б набыць Ян Фэй?
5. Дзе хацела б адпачыць Ван Юй?

Складзіце словазлучэнні з прапанаванымі словамі: вывучаць, беларускі, цікавы, наведаць, кнігарня, славуты.

Раскажыце, якія кнігі вы звычайна набываеце ў кнігарнях.

Заданне для працы ў малых групах. Пабудуйце дыялог, які адбываецца на кампусе ўніверсітэта. Новыя студэнты з Беларусі цікавяцца тэрыторыяй універсітэта і прылеглымі мясцінамі.

✚ ДЫЯЛОГ 3.

Месца дзеяння – **Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа.**
Удзельнікі – **Аліна (экскурсавод музея), Лю Айлін, Чжан Лілі, Ян Фэй.**

- Аліна** – Добры дзень, дарагія госці! Рады бачыць вас у доме, дзе жыву і працаваў Якуб Колас. Вы ўбачыце шмат фатаграфій з жыцця пісьменніка, яго асабістыя рэчы і мастацкія творы.
- Ян Фэй** – І мы зможам набыць творы пісьменніка, буклеты пра яго жыццё?
- Аліна** – Так. У музеі маецца шмат сувеніраў і для вас, і для вашых сяброў.
- Лю Айлін** – Аліна, раскажыце нам пра жыццё Якуба Коласа. Якім ён быў як чалавек?
- Чжан Лілі** – Я хачу паслухаць вершы Якуба Коласа на беларускай мове. Вы можаце нам іх пачытаць?
- Аліна** – Я правяду для вас цікавую экскурсію. Пачытаю і вершы. Вы нават паслухаеце музычныя творы на словы Якуба Коласа.
А яшчэ вас чакае сюрпрыз. Да нас у госці завітала ўнучка Якуба Коласа Марыя. Вы зможце з ёй пазнаёміцца і пасябраваць.
- Дзяўчаты** – З радасцю чакаем прыемнай сустрэчы!

Адкажыце на пытанні:

1. Як называецца музей, куды Антось прывёў кітайскіх гасцей?
2. Што госці музея змогуць убачыць падчас экскурсіі?
3. Ці ёсць у музеі сувенірная прадукцыя?
4. Пра што хацела даведацца Лю Айлін?
5. Які сюрпрыз чакаў гасцей музея?

Складзіце словазлучэнні з прапанаванымі словамі: убачыць, паслухаць, пачытаць, расказаць, завітаць.

Як вы думаеце, чаму ў дыялогу ўжываюцца пераважна дзеясловы закончанага трывання?

Заданне для самастойнай падрыхтоўкі. Паслухайце песню «Мой родны кут, як ты мне мілы!» Раскажыце пра пачуцці, якія выклікае ў вас гэты твор.

✚ ДЫЯЛОГ 4.

Месца дзеяння – *Плошча Якуба Коласа.*

Удзельнікі – *Антось, Лі Ян, Лю Айлін, Чжан Лілі, Ян Фэй, Ван Юй.*

- Лю Айлін** – Дзякуй за цікавую экскурсію. Мы сустрэліся з унучкай Якуба Коласа – Марыяй. Яна столькі ведае пра свайго дзеда! Дзе і ў якой сям’і ён рос, дзе вучыўся, колькі цудоўных твораў напісаў.
- Ван Юй** – А яшчэ мы даведаліся, што Марыя дапамагае хворым дзеткам. Яна займаецца дабрачыннасцю, сустракаецца са студэнтамі і школьнікамі і дзеліцца ўспамінамі пра свайго дзеда.
- Лю Айлін** – Мы нават запрасілі яе ў Кітай да нашых студэнтаў. Можна, і адбудзецца такая сустрэча.
- Антось** – Зварніце ўвагу: зусім побач з музеем знаходзяцца Інстытут мовазнаўства імя Я. Коласа і Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа НАН Беларусі. Яны таксама названы ў гонар славутага пісьменніка. А цяпер дазвольце паказаць вам плошчу Якуба Коласа.
- Ян Фэй** – Дзякуй, Антось, за цікавую інфармацыю. Спяшаемся далей.
- Антось** – Тут недалёка. Хадзем!
- Лі Ян** – Антось, я бачу цікавую скульптурную кампазіцыю. У цэнтры – Якуб Колас. А хто побач?
- Антось** – Побач героі яго літаратурных твораў – дзед Талаш і яго сын Панас (з аповесці «Дрыгва»), а таксама Сымон і Алена (з паэмы «Сымон-музыка»). Давайце прысядзем і паглядзім навокал. Што вас зацікавіла?
- Лю Айлін** – А што за будынак насупраць помніка?
- Антось** – Гэта Беларуска-дзяржаўная філармонія, і там часта гучаць музычныя творы на словы Я. Коласа. А яшчэ там ёсць музей, толькі ў памяць пра знакамітага музыку-спевака – Уладзіміра Мулявіна. Менавіта ў гэтым будынку часта гучыць песня «Мой родны кут, як ты мне мілы!» на словы Я. Коласа. Яе выконваў сусветна вядомы ансамбль «Песняры» пад кіраўніцтвам Уладзіміра Мулявіна, які быў візітнай карткай Беларусі. На жаль, спявак трагічна загінуў. У яго гонар названы бульвар насупраць.
- А цяпер азірніцеся назад – тут знаходзіцца Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа. Гэта адно з найбуйнешых прадпрыемстваў па выпуску шматтыражнай кніжнай прадукцыі, адзінае ў галіне па распрацоўцы і выпуску мініяцюрных кніг.
- Чжан Лілі** – А якія яшчэ цікавыя месцы ёсць побач?
- Антось** – Тут жа ёсць шэраг цікавых магазінаў, сярод якіх Цэнтральны ўнівермаг (ЦУМ), магазін «Лянок», дзе можна набыць славуцкія беларускія ільняныя вырабы. А самае цікавае для вас, што тут жа знаходзіцца гімназія №23 з беларускай мовай навучання, дзе кітайскую мову вучаць з першага класа. Бачыце, беларусы паважваюць не толькі вашу краіну і народ, але і ахвотна вучаць кітайскую мову.
- Лі Ян** – Прыемна ўражаны!

Адкажыце на пытанні 回答问题:

1. Што знаходзіцца каля музея Якуба Коласа?
2. Якія скульптуры ёсць на плошчы Якуба Коласа?
3. Які будынак размяшчаецца насупраць помніка Якубу Коласу? Якая песня там часта гучыць? Хто яе выконваў?
4. Чым знакаміты Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа?
5. Якія цікавыя месцы ёсць побач з плошчай Якуба Коласа?

Складзіце словазлучэнні з прапанаванымі словамі: экскурсія, дабрачыннасць, успаміны, бібліятэка, кампазіцыя, памяць, спявак, ансамбль, вырабы.

Параўнайце словы дабрачыннасць і дабрадзейнасць. Знайдзіце да іх кітайскія адпаведнікі. Звярніце ўвагу на шматварыянтнасць выражэння значэнняў гэтых слоў у кітайскай мове. Як вы лічыце, якія цяжкасці могуць з'явіцца ў сувязі з гэтым пры перакладзе на беларускую мову і як іх пераадолець?

Заданне для працы ў вялікай групе. Інсцэніруйце экскурсію па ўніверсітэце для беларускіх студэнтаў з пытаннямі і адказамі экскурсавода(аў).

Дыялогі, якія студэнты будуць паводле ўзораў, можна аднесці да заданняў умоўна-камунікатыўнага тыпу (апошняе заданне да дыялогу 1). Рацыянальным бачыцца паступовы пераход да мадэлявання новых, максімальна набліжаных да рэальных сітуацый зносін з паэтапным ускладненнем маўленчых задач (апошнія заданні да дыялогаў 2, 3, 4). Выкладчык задае камунікатыўную сітуацыю, а моўныя сродкі студэнты выбіраюць самі з апорай на ўжо існуючыя мадэлі.

Такім чынам, мы праілюстравалі, як на аснове паслятэкставых заданняў да сітуацыйных лексічна і граматычна насычаных дыялогаў, тэматычна суаднесеных са сферай інтарэсаў навучэнцаў, можна актыўна стымуляваць развіццё дыялагічнага маўлення кітайскіх навучэнцаў.